

Nr 14

Utlåtande i anledning av motion angående anmälningsskyldigheten i samband med rivning av kulturhistoriskt värdefulla byggnader.

Tredje lagutskottet har behandlat en i riksdagens andra kammare väckt och till lagutskott hänvisad motion, nr 90 av herr *Wachtmeister*.

I motionen hemställas, »att riksdagen måtte besluta att hos Kungl. Maj:t anhålla om utfärdande av bestämmelser, varigenom skyldighet införes att till riksantikvarieämbetet eller vederbörande landsantikvarie anmäla ifrågasatt rivning av kulturhistoriskt värdefull byggnad från äldre tid, även där byggnaden ej blivit förklarad för byggnadsminne».

För motionens innehåll redogöres nedan.

Över motionen har utskottet i den ordning 46 § riksdagsordningen föreskriver inhämtat yttranden från byggnadsstyrelsen och riksantikvarieämbetet. På begäran av utskottet har yttranden därjämte avgivits av Svenska landskommunernas förbund och Svenska stadsförbundet.

Gällande rätt m. m.

Kungl. Maj:ts kungörelse den 26 november 1920 med föreskrifter rörande det offentliga byggnadsväsendet innehåller vissa bestämmelser till skydd för kulturhistoriskt värdefulla byggnader. Sålunda stadgas i 16 § att byggnader, som står under statens eller menighets eller allmän institutions eller inrättnings förvaltning, bör omsorgsfullt vårdas och underhållas. Är byggnadsverk, som i 16 § sägs, på grund av kulturhistoriskt eller konstnärligt värde att betrakta såsom minnesmärke, tillkommer det jämlikt 18 § myndighet eller menighet, under vars förvaltning dylikt byggnadsverk står, att vid vården av detsamma taga särskild hänsyn till dess berörda egenskap. Innan rivning, förändring eller mera omfattande reparation av byggnadsminnesmärke, varom i 18 § förmäles, verkställs, bör enligt 19 § fullständiga uppmättningsritningar, fotografier och beskrivningar av byggnadsverket finnas upprättade, på det att så vitt möjligt fullständiga dokument må föreligga rörande dess utseende, konstruktion och historia. Dessa dokument bör kompletteras med detaljfotografier av sådana partier, som borttages eller förändras, samt med uppmätningar och fotografier av sådana kulturhistoriskt intressanta detaljer, som framkommer under arbetenas gång. Av ifrågavarande dokument skall myndighet eller menighet eller annan, under vars förvaltning byggnadsverket står, insända ett exemplar till byggnadsstyrelsen och, då fråga är om byggnadsminnesmärke av kulturhisto-

riskt värde, ett exemplar jämväl till riksantikvarien. Nu berörda bestämmelser är således icke bindande utan har närmast karaktären av allmänna anvisningar.

Vissa offentliga byggnader av stort kulturhistoriskt eller konstnärligt värde är emellertid på grund av bestämmelser i 1920 års kungörelse tillförsäkrade särskilt skydd. Enligt 20 § bestämmer sålunda Kungl. Maj:t, på förslag av byggnadsstyrelsen och efter övriga vederbörande myndigheters hörande, vilka staten tillhöriga eller under statsmyndighets eller statsinstitutions omedelbara inseende stående byggnadsverk som skall, med hänsyn till egenskap av byggnadsminnesmärke, åtnjuta särskild därefter lämpad omvårdnad. Byggnadsstyrelsen skall föra fullständig förteckning över dessa byggnadsminnesmärken. Byggnadsminnesmärke, som avses i 20 §, eller dess inredning får jämlikt 21 § icke rivas utan Kungl. Maj:ts tillstånd. Framställning om tillstånd skall enligt 22 § ingivas till byggnadsstyrelsen, som gemensamt med riksantikvarien granskar framställningen och jämte eget och riksantikvariens utlåtande översänder den till Kungl. Maj:t. Vidare föreskrives i 33 § bl. a. att kyrka, kapell, gravkor, begravningskapell, klockstapel, församlingshus eller till dylik byggnad hörande fristående fast byggnadsminne ej får i sin helhet eller delvis rivas, med mindre tillstånd därtill meddelats, i fråga om kyrka eller kapell av Kungl. Maj:t och i övriga fall av byggnadsstyrelsen efter samråd, där ärendets beskaffenhet därtill föranleder, med riksantikvarien. Uppstår mellan byggnadsstyrelsen och riksantikvarien olika meningar, skall dock frågans avgörande alltid underställas Kungl. Maj:t.

I detta sammanhang må erinras om att *ecklesiastik boställsordning den 30 augusti 1932* med därtill hörande tillämpningsbestämmelser innehåller detaljerade stadganden till skydd för prästgårdarnas kulturhistoriska värden. Sålunda skall enligt 32 § stiftsnämnd pröva företag, som berör prästgårds kulturhistoriska och estetiska värden. Enligt tillämpningsbestämmelserna skall vidare stadgandena i bl. a. 16—19 §§ 1920 års kungörelse med föreskrifter rörande det offentliga byggnadsväsendet iakttagas vid varje byggnadsföretag å prästgård. Vid handläggning av ärende rörande sådant byggnadsföretag skall enligt tillämpningsbestämmelserna länsarkitekten och landsantikvarien i regel medverka.

Lagen den 9 december 1960 om byggnadsminnen erbjuder möjlighet till särskilt skydd för märkligare byggnadsverk. Enligt 1 § gäller sålunda att byggnad, som bevarar egenarten hos gången tids byggnadsskick eller minnet av historiskt betydelsefull händelse och som med hänsyn därtill är att anse som synnerligen märklig, må av riksantikvarien förklaras för byggnadsminne. I samband med sådan förklaring skall enligt 2 § genom skydds-föreskrifter angivas i vilka delar byggnaden icke får ändras samt i vilka hänseenden och på vad sätt ägaren har att sörja för vården av byggnaden. För ändring av byggnadsminne i strid mot meddelade skydds-föreskrifter

krävs enligt 3 § riksantikvariens tillstånd. Den som i strid mot meddelade skyddsföreskrifter river eller annorledes förstör byggnadsminne eller ändrar det utan tillstånd enligt vad i 3 § sägs straffas jämlikt 17 § med dagsböter.

Lagen om byggnadsminnen gäller enligt 1 § andra stycket icke beträffande byggnad, som tillhör kronan, och ej heller i fråga om kyrkliga byggnader. Rörande denna undantagsbestämmelse anförde tredje lagutskottet vid behandlingen av lagförslaget i sitt av riksdagens godkända utlåtande nr 32 år 1960 (s. 36 f.) följande.

Enligt lagförslaget har från lagens tillämpningsområde undantagits bl. a. »byggnad, som tillhör kronan» ävensom »kyrkliga byggnader». Sedan i vissa remissyttranden uttalats tveksamhet rörande tolkningen av sistnämnda begrepp, har departementschefen i sitt yttrande hänvisat till de specialbestämmelser rörande kyrkor, som meddelats i 1920 års kungörelse med föreskrifter rörande det offentliga byggnadsväsendet. Avsikten torde sålunda vara den, att allenast byggnader som anges i 33 § nämnda kungörelse skall uteslutas från byggnadsminneslagens tillämpning och att således kyrkliga byggnader och lokaler i enskild ägo — i den mån de ej är underkastade fornminneslagens bestämmelser — utan hinder av bestämmelsen i lagförslaget § 1 andra stycket kan förklaras för byggnadsminnen. — Byggnader tillhöriga kronan är jämlikt 20 och 21 §§ nyssnämnda kungörelse tillförsäkrade skydd av samma art som enligt 33 § kungörelsen gäller för kyrkliga byggnader. Jämställda med statliga byggnader i detta hänseende är emellertid under statsmyndighets eller statsinstitutionens omedelbara inseeende stående byggnadsverk. Utskottet finner för sin del uttrycket »byggnad, som tillhör kronan» böra så tolkas, att däri inrymmes jämväl byggnader tillhörande sistnämnda kategori.

Bestämmelser till skydd för kulturhistoriskt värdefull bebyggelse återfinnes även i *byggnadslagen den 30 juni 1947* liksom i *byggnadsstadgan den 30 december 1959*. Av särskilt intresse i förevarande sammanhang är byggnadsstadgans föreskrifter rörande byggnadsverksamheten inom planlagt område. Vid uppgörande av planer för bebyggelse skall sålunda enligt 9 § tillses, att sådan bebyggelse som har särskilt värde ur historisk eller kulturhistorisk synpunkt eller ur skönhetssynpunkt såvitt möjligt bevaras. Beträffande de särskilda byggnadsföretagen finns i 38 § andra stycket en bestämmelse om att byggnad av större värde ur historisk, kulturhistorisk eller konstnärlig synpunkt icke får förvanskas vare sig genom arbeten å själva byggnaden eller genom bebyggelse i grannskapet. Över iakttagandet av denna bestämmelse tillkommer det i första hand byggnadsnämnden att vaka. Vidare får jämlikt 54 § 1 mom. byggnadsstadgan inom område med stadsplan rivning av byggnad ej företagas utan byggnadsnämndens lov (byggnadslov). Byggnadsnämnden äger dock enligt rättspraxis icke vägra tillstånd till rivning av byggnad, även om denna är av historisk eller konstnärlig betydelse (regeringsrättens årsbok 1937 s. 147).

Den allmänna uppsikten över planläggningen enligt byggnadslagstiftning-

en och över byggnadsväsendet i riket tillkommer byggnadsstyrelsen. I utövningen av denna uppsiktsverksamhet har styrelsen att meddela för ändamålet erforderliga föreskrifter, råd och anvisningar (7 § tredje stycket byggnadslagen och 76 § byggnadsstadgan). Föreskrifter i nämnda hänseende skall för att bli gällande fastställas av Kungl. Maj:t (76 § 1 mom.). Byggnadsstyrelsen har år 1960 utfärdat bl. a. anvisningar till byggnadsstadgan (BABS 1960; byggnadsstyrelsens publikationer 1960:1). Däri uttalas inledningsvis bl. a. att anvisningarna är att fatta som ett uttryck för byggnadsstyrelsens uppfattning om hur byggnadsstadgans bestämmelser om byggnade skall tillämpas. Det framhålles vidare såsom angeläget att anvisningarna tillämpas så ensartat som möjligt och att de inte frångås, utan att särskilda skäl talar därför. Skulle det framdeles visa sig, heter det, att anvisningarna frångås på ett sådant sätt, att den för ett rationellt byggande önskvärda enhetligheten beträffande fordringarna på byggandet äventyras, kommer byggnadsstyrelsen att föreslå Kungl. Maj:t att som bindande föreskrifter fastställa anvisningarna i erforderlig omfattning. Beträffande åtgärder vid rivningsarbete förordas i anvisningarna kap. 63 bl. a. att innan rivningsarbete påbörjas, anmälan göres till byggnadsnämnden samt att, där så finnes anledning, kontakt även tages med stadsantikvarie eller motsvarande och tillfälle beredes denne att företaga byggnads- och kulturhistoriska undersökningar.

Motionens innehåll

I motionen anföres följande.

Enligt en uppgift i Svenska Dagbladet den 22 januari 1963 har den statsverket tillhöriga gamla historiska herrgården Mellinge-*holm* i Frötuna kommun utanför Norrtälje blivit nedriven av kungl. Roslagens luftvärnsregemente, som disponerar egendomen med tillhörande markområde.

Efter att i ett par århundraden ha tillhört i vårt lands offentliga liv mycket framstående medlemmar av släkterna Oxenstierna, von Dohna, Lewenhaupt, Mörner, Bielke och Bonde förvärvades Mellinge-*holm* år 1820 av sedermera generallöjtnanten och friherren Gustaf Adolf Hierta, som lät uppföra den nu rivna mangårdsbyggnaden. Under åren 1850—1927 var Mellinge-*holm* sedan fideikommiss inom släkten Schürer von Waldheim och innehades såsom sådant av bl. a. den framstående fornminnesforskaren Wilhelm Schürer von Waldheim (1843—1914), som givit en kulturhistoriskt mycket intressant skildring av livet i Roslagen i sina »Ungdomsminnen», som 1944 publicerades av sonen, majoren Max Schürer von Waldheim (1872—1948).

Den av de militära myndigheterna företagna rivningen av den gamla herrgården har enligt uppgift skett utan att riksantikvarieämbetet eller landsantikvarien hos länsstyrelsen i Stockholms län har blivit underrättad på förhand. Ifall en äldre kulturhistorisk byggnad på ett av försvarsmakten disponerat område, exempelvis ett skjutfält, nödvändigtvis måste rivas, framstår det som ett allmänt intresse, att man först underrättar de kulturvårdande myndigheterna. Även i en byggnad från 1820 kan det finnas byggnadshistoriskt intressanta detaljer, ofta från äldre byggnader, och framför

allt arkivhistoriskt värdefullt material, som instoppats som fyllning i väggar och trossbottnar. Det är därför beklagligt, att staten själv i ifrågavarande fall föregått med så dåligt exempel, då det gäller att tillvarata det allmännas kulturvårdande intressen.

Remissyttrandena

Byggnadsstyrelsen och *riksantikvarieämbetet* har intagit en i princip positiv ståndpunkt till motionen, som avstyrkes av *Svenska landskommunernas förbund* och *Svenska stadsförbundet*.

Byggnadsstyrelsen och *riksantikvarieämbetet* tar till en början upp frågan om eventuell ändring i 1920 års kungörelse med föreskrifter rörande det offentliga byggnadsväsendet.

Byggnadsstyrelsen anser att kungörelsens bestämmelser ej hindrar att statliga byggnadsverk, vilka i likhet med Mellinge-holm icke förklarats vara byggnadsminnesmärken men likväl äger ett ej ringa kulturhistoriskt eller konstnärligt värde, kan rivas utan vare sig styrelsens och riksantikvarieämbetets hörande eller Kungl. Maj:ts tillstånd. Föreskrifterna i 19 § om upprättande av dokument före rivning av vissa byggnadsminnesmärken är enligt styrelsens uppfattning tillämpliga endast på publika byggnadsverk, som icke förvaltas av staten men som står under menighets eller allmän institutions eller inrättnings förvaltning. *Byggnadsstyrelsen* anför i anslutning härtill.

De föreskrifter som här gives kan icke sägas vara direkt bindande, ej heller lämna rum för preventiva åtgärder av de kulturvårdande myndigheterna och synes frågan huruvida och på vad sätt dessa föreskrifter skall tillämpas vara huvudsakligen beroende av de lokala förvaltningsorganens egen bedömning. Denna kategori av byggnadsminnesmärken är — till skillnad från de statliga — ej heller fixerad till sin omfattning.

Riksantikvarieämbetet hävdar emellertid att bestämmelserna i 18—19 §§ är tillämpliga även på sådana byggnader under statens förvaltning som i likhet med Mellinge-holm utan att vara intagna i förteckningen över byggnadsminnesmärken äger kulturhistoriskt värde.

Såväl *byggnadsstyrelsen* som *riksantikvarieämbetet* finner att motionen aktualiserat en utvidgning av förteckningen över byggnadsminnesmärken, vilken fastställdes den 25 januari 1935, samt en kulturhistorisk såvitt möjligt fullständig inventering av kronans byggnadsverk. *Byggnadsstyrelsen* finner att genom motionen jämväl aktualiserats frågan om utfärdandet av anvisningar rörande förfarandet med sådana kronans byggnadsverk, som äger visst kulturhistoriskt värde men icke lämpligen bör införas i ovan nämnda förteckning. Däremot är enligt styrelsens mening ändring av eller tillägg till gällande författningar rörande kulturhistoriskt eller konstnärligt värdefulla byggnader i kronans ägo icke påkallad.

Riksantikvarieämbetet anser viss komplettering av nämnda författningar erforderlig och anför.

För att förhindra, att sådana staten tillhöriga byggnader, som icke är intagna i förteckningen över byggnadsminnesmärken, rivs utan att kulturminnesvårdande myndighet underrättats, vill ämbetet föreslå, att i någon av §§ 18 och 19 i Kungl. kungörelsen med föreskrifter rörande det offentliga byggnadsväsendet införes en bestämmelse, som stadgar skyldighet för vederbörande förvaltningsmyndighet att till byggnadsstyrelsen och — då fråga är om byggnad med kulturhistoriskt värde — jämväl till riksantikvarieämbetet anmäla planerad rivning av byggnad av här ifrågavarande slag. Ett sådant stadgande skulle även komma att gälla byggnader, som står under menighets, allmän institutions eller inrättnings förvaltning.

I remissyttrandena beröres jämväl frågan, huruvida ändringar i byggnadslagstiftningen kan anses påkallade med anledning av motionen.

Byggnadsstyrelsen framhåller att byggnadsnämnderna genom bestämmelserna i byggnadsstadgan ålagts att hålla särskild tillsyn över byggnader av historiskt, kulturhistoriskt eller konstnärligt värde (38 § andra stycket) och att samarbeta med övriga myndigheter, vilkas verksamhet berör nämndens arbetsområden eller vilkas bedömanden är av betydelse för nämndens verksamhet (1 § andra stycket). Byggnadsstyrelsen fortsätter:

Dessa allmänt hållna regler torde inbegripa även sådant samarbete i frågor beträffande rivning av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse, som i motionen efterlyses och som byggnadsstyrelsen jämväl finner synnerligen angeläget. En specialbestämmelse om anmälan till de kulturvårdande myndigheterna då fråga är om rivning av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse, torde därför i och för sig knappast erfordras i själva författningen.

Byggnadsstyrelsen vill däremot framhäva möjligheten av att i de allmänna anvisningarna till byggnadsnämnderna uppmana dessa att underrätta de lokala kulturvårdande myndigheterna om ifrågasatt rivning av kulturhistoriskt värdefull byggnad. En sådan lösning synes väl samstämma med de allmänna riktlinjerna att i själva byggnadsstadgan icke reglera omfattningen av samrådsförfarandet, men framförallt kunna positivt bidra till en önskvärd aktivering av byggnadsnämndernas kulturhistoriska verksamhet. Skulle det framdeles visa sig att anvisningar i sådan form icke får avsedd verkan kan de genom beslut av Kungl. Maj:t fastställas såsom bindande föreskrifter i erforderlig omfattning.

Jämväl *riksantikvarieämbetet* och *stadsförbundet* erinrar om att byggnadsnämnden särskilt genom 38 § byggnadsstadgan anförtrots tillsynen över byggnader med historiskt, kulturhistoriskt eller konstnärligt värde.

Byggnadsstyrelsen påpekar vidare att jämlikt 54 § 1 mom. byggnadsstadgan byggnadsnämndens tillstånd fordras till rivning inom stadsplanlagt område. Styrelsen anför i anslutning härtill att enligt rättspraxis sådant tillstånd ej torde kunna vägras, även om rivningen avser byggnad av kulturhistorisk eller konstnärlig betydelse. I denna slutsats instämmer *stadsförbundet*.

Stadsförbundet anser att byggnadsnämnderna genom sin allmänna tillsyn kan utöva erforderlig kontroll över hithörande slag av byggnader och

att nämnden vid risker för byggnadens fortbestånd kan ingripa med åtgärder enligt lagen om byggnadsminne. *Riksantikvarieämbetet* framhåller emellertid att denna lag icke kan få någon mer omfattande betydelse i praktiken, förrän den pågående inventeringen av landets ur olika kulturhistoriska aspekter värdefullaste byggnader slutförts och ett stort antal byggnadsminnesförklaringar verkställt, vilket torde komma att dröja åtskilliga år.

Riksantikvarieämbetet anser det önskvärt att i byggnadslagstiftningen införes ett stadgande om anmälningsplikt för byggnadsnämnd gentemot riksantikvarieämbetet vid planerad rivning av kulturhistoriskt värdefull byggnad i enskild ägo. Ämbetet finner att en sådan föreskrift skulle kunna införas i 51 § byggnadsstadgan. Detta skulle enligt ämbetets uppfattning föranleda viss ändring även i byggnadsstyrelsens anvisningar till nämnda stadga. Ämbetet påpekar emellertid samtidigt att föreskriften på grund av bestämmelserna i 54 § byggnadsstadgan endast skulle bli tillämplig beträffande byggnad inom stadsplanlagt område. För byggnader utanför sådana områden skulle, framhåller ämbetet, någon anmälningskyldighet icke komma att föreligga, varför en stor och mycket betydelsefull del av beståndet av kulturhistoriskt värdefulla byggnader likväl kan rivas utan att kulturminnesvårdande myndigheter underrättats.

Såväl *byggnadsstyrelsen* som *stadsförbundet* uttrycker tveksamhet beträffande möjligheten att genomföra den av motionären åsyftade anmälningskyldigheten. *Byggnadsstyrelsen* anför att svårigheten att få till stånd en allmängiltig och av ägarens godtycke oberoende bedömning av det kulturhistoriska värdet hos en byggnad medför, att föreskrifter för den rivande i annan form än som föreligger i byggnadsstyrelsens ovan berörda anvisningar torde bli av ringa faktisk betydelse. *Stadsförbundet* finner det vara förenat med betydande osäkerhetsmoment att införa den ifrågasatta anmälningskyldigheten, då bestämningen av vad som skall hänföras till kulturhistoriskt värdefull byggnad enligt förbundets uppfattning icke är entydig.

Jämväl *riksantikvarieämbetet* synes i viss mån dela den sålunda uttalade uppfattningen. Ämbetet anför nämligen avslutningsvis.

De ovan framställda förslagen till ändringar i gällande författningar kan måhända icke alltid bli helt effektiva bl. a. på grund därav, att de myndigheter och institutioner som skulle ha att avgöra när anmälan skall ske, kan sakna den kulturhistoriska kompetens som krävs för bedömning av dylika frågor. Ur kulturminnesvårdande synpunkt måste den med motionen avsedda anmälningsplikten likväl anses synnerligen värdefull. Ämbetet anser det därför vara önskvärt att förslagen beaktas.

Landskommunernas förbund, vars yttrande avgivits av förbundets styrelse, motiverar sitt ställningstagande på följande sätt.

I motionen har angivits ett fall, då en såsom kulturhistoriskt värdefull ansedd byggnad rivits utan kontakt med riksantikvarieämbetet eller veder-

börande landsantikvarie. Denna händelse synes enligt styrelsens mening icke vara tillräcklig anledning för att bestämmelser utfärdas, varigenom skyldighet införes att anmäla varje ifrågasatt rivning av här ifrågavarande slag. Styrelsen anser, att riksantikvarieämbetet och landsantikvarierna i flertalet fall har sådan kontakt med ägare och brukare av kulturhistoriskt värdefulla byggnader att de inkopplas, när en rivning ifrågasättes.

Utskottet

På sätt närmare framgår av den tidigare redogörelsen innebär gällande rätt förbud i viss omfattning mot rivning av byggnader, som från historisk eller kulturhistorisk synpunkt besitter särskilt värde. Enligt 20 § kungörelsen den 26 november 1920 med föreskrifter rörande det offentliga byggnadsväsendet kan sålunda bestämmas att staten tillhöriga eller under statsmyndighets eller statsinstitutions omedelbara inseende stående byggnadsverk i egenskap av *byggnadsminnesmärke* skall åtnjuta särskild därefter lämpad omvårdnad. Sådana byggnadsminnesmärken, över vilka särskild förteckning föres av byggnadsstyrelsen, får icke rivas utan tillstånd. Särskilt medgivande fordras jämväl till rivning av vissa i kungörelsen angivna kyrkliga byggnader. Vid avgörande av dylika tillståndsfrågor medverkar regelmässigt riksantikvarieämbetet och byggnadsstyrelsen. Vidare gäller enligt lagen om byggnadsminnen att byggnad av riksantikvariens kan förklaras vara *byggnadsminne*. I denna lag, som ej är tillämplig beträffande byggnad som avses i 20 § 1920 års kungörelse och ej heller i fråga om kyrkliga byggnader, stadgas förbud att utan riksantikvariens tillstånd riva eller annorledes förstöra byggnadsminne.

Det kan med hänsyn till vad nu anförts förutsättas att rivning av byggnad, som sålunda åtnjuter särskilt skydd, icke kan komma till stånd utan att de kulturvårdande myndigheterna får kännedom därom och kan utföra de undersökningar som befinner påkallade. Genom motionen aktualiseras emellertid — såsom riksantikvarieämbetet och byggnadsstyrelsen antytt — närmast frågan huruvida så är fallet också när det gäller byggnadsverk, vilka utan att åtnjuta särskilt skydd såsom byggnadsminnesmärke eller byggnadsminne ändå har visst kulturhistoriskt värde. Motionären har nämligen uppmärksammat att en staten tillhörig äldre herrgårdsbyggnad, ingående i nämnda kategori, rivits utan föregående anmälan till riksantikvarieämbetet eller vederbörande landsantikvarie. I motionen hemställes om bestämmelser rörande dylik anmälningskyldighet.

Enligt vad som framgår av remissyttrandena från riksantikvarieämbetet och byggnadsstyrelsen beröres i motionen från kulturminnesvårdens synpunkt väsentliga problem. Beträffande staten tillhöriga eller eljest av 1920 års kungörelse omfattade byggnadsverk synes sålunda anledning föreligga att överväga dels en revidering av den år 1935 fastställda förteckningen över byggnadsminnesmärken och dels utfärdande av föreskrifter till tryg-

gande av att hithörande slag av byggnader inför förestående rivning dokumenteras i erforderlig omfattning. Som underlag för dessa överväganden fordras såsom berörda remissinstanser understrukit en såvitt möjligt fullständig inventering av det statliga byggnadsbeståndet. Mot samma bakgrund torde ställning få tagas jämväl till spørsmålet, huruvida i bestämmelserna rörande det offentliga byggnadsväsendet — såsom riksantikvarieämbetet ifrågasatt — bör intagas en sådan föreskrift om anmälningsskyldighet som motionären förordat. I likhet med byggnadsstyrelsen finner utskottet att någon ändring i berörda författning för närvarande icke är påkallad. Utskottet vill dock betona det angelägna i att en inventering av ovan angiven beskaffenhet utan större dröjsmål kan slutföras.

I sammanhanget må anmärkas att 18 och 19 §§ uti 1920 års kungörelse innehåller vissa rekommendationer rörande dokumentering inför förestående rivning av byggnadsverk, som på grund av kulturhistoriskt eller konstnärligt värde är att anse såsom minnesmärke och som står under statens eller menighets eller allmän institutions eller inrättnings förvaltning. Av remissyttrandena framgår att riksantikvarieämbetet funnit dessa bestämmelser vara tillämpliga på bland annat statliga byggnader, vilka icke förklarats vara byggnadsminnesmärken, medan byggnadsstyrelsen ansett att så icke är fallet. Det synes utskottet önskvärt att klarhet vinnes på denna punkt. Från de synpunkter som kommer till uttryck i motionen är det givetvis att föredraga att ämbetets tolkning godtages. Emellertid har det rivningsfall, som närmast föranlett motionen, bringats under militieombudsmannens prövning. Det är tänkbart att berörda tolkningsfråga i samband därmed kan komma att klarläggas.

Det allmänna kulturvårdsintresset synes ej heller helt tillfredsställande ha tillgodosetts i fråga om rivning av icke-statliga byggnadsverk. Riksantikvarieämbetet anför sålunda att lagen om byggnadsminnen icke kan få någon större praktisk betydelse, förrän pågående inventering av landets från kulturhistorisk synpunkt särskilt värdefulla bebyggelse avslutats. Det är självfallet angeläget att också denna inventering kan slutföras inom rimlig tid. Emellertid ankommer det såsom flertalet remissinstanser påpekat på byggnadsnämnd — vars tillstånd till rivning erfordras inom stadsplanelagt område — att utöva viss tillsyn över kulturhistoriskt värdefulla icke-statliga byggnader. I enlighet med vad byggnadsstyrelsen uttalat torde häri inbegripas sådant samarbete som efterlyses i motionen. I likhet med styrelsen finner utskottet därför anledning saknas att såsom riksantikvarieämbetet föreslagit ålägga byggnadsnämnderna skyldighet att till ämbetet anmäla ifrågasatt rivning av byggnad med kulturhistoriskt värde. Utskottet vill i anslutning härtill understryka byggnadsstyrelsens uttalande om sin möjlighet att i form av anvisningar till byggnadsstadgan dels uppmana byggnadsnämnderna att underrätta de kulturvårdande myndigheterna om sådan rivning och dels bidra till att öka byggnadsnämndernas egen kulturvår-

dande verksamhet. Såsom styrelsen påpekat kan jämlikt bestämmelser i byggnadsstadgan styrelsens anvisningar ges bindande verkan genom att de av Kungl. Maj:t fastställas som föreskrifter. Utskottet delar byggnadsstyrelsens uppfattning att tillräckliga möjligheter härigenom erbjudes att tillgodose motionens syfte. Utskottet vill emellertid erinra om att skyldighet ej föreligger att begära byggnadsnämnds tillstånd till rivning av byggnad, som är belägen utanför stadsplanlagt område. Antalet sådana byggnader av kulturhistoriskt värde torde likväl icke vara större än att vederbörande byggnadsnämnd kan hålla sig underrättad om förekommande rivningsplaner. Härvid torde erforderligt bistånd kunna påräknas från ländsantikvarierna. Vid angivna förhållanden finner utskottet i likhet med flertalet remissinstanser att sådana föreskrifter, varom motionären hemställt, icke heller bör införas i byggnadslagstiftningen.

Ej heller eljest föreligger enligt utskottets mening behov av sådana föreskrifter.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,
att förevarande motion, II:90, icke måtte föranleda någon
riksdagens åtgärd.

Stockholm den 2 april 1963

På tredje lagutskottets vägnar:

ERIK ALEXANDERSON

Vid delta ärendes behandling har närvarit:

från första kammaren: herrar Alexanderson, Lindahl, Ebbe Ohlsson, Kristiansson, Georg Carlsson, Åkesson, Erik Jansson och Wirmark;

från andra kammaren: herrar Levin, Johansson i Torp, Nyberg, fru Torbrink*, herr Grebäck, fröken Anderson i Lerum, herrar Tobé och Wennerfors.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.